

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної та спеціальної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.

«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний No _____

«__» _____ 20__ р.

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛЯ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Кваліфікаційна робота студентки
групи ДВм-23
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Леус Катерини Олексіївни

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент Суятинова К.Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	6
1.1. Вивчення особливостей інклюзивного освітнього середовища в наукових джерелах.....	6
1.2. Сучасні підходи до професійно-педагогічної підготовки вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі	11
1.3. Психолого-педагогічні засади готовності майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі	17
Висновки до розділу I	26
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛЯ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	28
2.1. Аналіз освітньо-професійних програм в контексті підготовки вихователя до роботи в інклюзивному освітньому середовищі	28
2.2. Розробка методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності професійної підготовки вихователя до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища.....	35
Висновки до розділу II.....	41
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність дослідження. За умов покращення та модернізації системи освіти, зростає значення професійної та педагогічної підготовки вихователів дошкільних закладів для роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Інклюзивна освіта стає все більш поширеною, оскільки вона сприяє визнанню права кожної дитини на якісну освіту, незалежно від її особливостей та потреб. У цьому контексті професійна підготовка та педагогічна компетентність вихователів стають ключовими елементами забезпечення успішної роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Освітні заклади повинні забезпечити вихователів не лише знаннями про принципи та методики інклюзивної освіти, але й практичними навичками для ефективної взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами. Такий підхід сприяє створенню сприятливого та відкритого середовища для розвитку кожної дитини, де кожен вихователь має необхідні знання та навички для успішної роботи в умовах різноманітності дитячого колективу.

У дослідженнях таких авторів, як А. Аніщук, Л. Савчук, Л. Зданевич, Т.Зубарева, О. Мартинчук та інших, зосереджено увагу на підготовці фахівців до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти. Науковці досліджували різні аспекти цієї проблеми, зокрема, організацію інклюзивного середовища (А. Аніщук), методи навчання дітей з особливими потребами (Л. Савчук), рівень професійної підготовки педагогів для інклюзивної практики (Л. Зданевич, Т. Зубарева) та інші аспекти інклюзивної педагогіки (О. Мартинчук). Українські науковці, такі як Е. Данілавічюте, В. Засенко, О. Казачінер А. Колупаєва, І. Кузава та інші, у своїх працях приділяють значну увагу питанням запровадження інклюзивної освіти.

Процес підготовки педагогічних працівників до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, разом з його теоретичними та практичними

аспектами, був досліджений рядом науковців, серед яких І. Демченко, О.Ковшар, З. Ленів, Н. Софій, З. Удич, Л. Черніченко та інші.

Важливість дослідження підготовки вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі виходить з того, що зазначені фахівці є надзвичайно важливим ресурсом для закладів дошкільної освіти. Їхні знання та навички безпосередньо впливають на успішний розвиток дітей і, відповідно, на майбутнє суспільства.

Мета дослідження – проаналізувати, теоретично обґрунтувати та розробити методичні рекомендації щодо професійно-педагогічної підготовки вихователя до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Обрана тема зумовила такі **завдання** дослідження:

1. Розглянути підходи до професійно-педагогічної підготовки вихователів.
2. Дослідити особливості інклюзивного освітнього середовища в наукових джерелах.
3. Проаналізувати освітньо-професійні програми в контексті підготовки вихователя до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.
4. Розробити методичні рекомендації щодо підвищення ефективності професійної підготовки вихователя до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Об'єкт дослідження – процес професійно-педагогічної підготовки вихователя.

Предмет дослідження – зміст професійно-педагогічної підготовки вихователя до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища.

У процесі дослідження для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів**: теоретичні - аналіз наукової, навчально-методичної літератури; емпіричні - аналіз документації.

Практичне значення одержаних результатів: результати дослідження можуть бути використані для розробки методичних

рекомендацій та покращення програми підготовки вихователів до роботи в закладі дошкільної освіти.

Публікації: Леус К. О. Актуальність підготовки вихователя закладу дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Наукові здобутки студентів з дошкільної та спеціальної освіти : збірник наукових і науково-методичних праць студентів / упорядн. О. В. Ковшар, І. Є. Іншакова. Вип. 15. Кривий Ріг : КДПУ, 2024. 126 с.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки з розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додаток. Загальний обсяг роботи – 58 с.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

1.1. Вивчення особливостей інклюзивного освітнього середовища в наукових джерелах

Інклюзивна освіта є важливою складовою сучасної освітньої системи, спрямованою на забезпечення рівного доступу до навчання для кожної дитини, незалежно від її особливих потреб. Зростаюча кількість дітей з особливими освітніми потребами підкреслює необхідність створення ефективного інклюзивного середовища, яке відповідає їхнім освітнім потребам. Наукові дослідження в цій сфері набувають все більшого значення, адже вони допомагають вдосконалювати процеси впровадження інклюзії в освітні заклади. Відомі науковці, зокрема А. Аніщук, Л. Савчук, Л. Зданевич, Т.Зубарева, О. Мартинчук та інші, досліджують основні принципи та підходи до формування інклюзивного освітнього середовища, а Т. Бондар акцентує увагу на розвитку інклюзії в дошкільній освіті, зокрема, на моніторингу якості навчального процесу для дітей з особливими потребами. [49].

Середовище, в розумінні І. Малишевської, відноситься до безпосереднього оточення особистості, включаючи умови її життя і функціонування, міжособистісні відносини з іншими людьми, що впливають на її розвиток. Розуміння середовища як соціальної категорії підкреслює, що воно сприяє особистісному розвитку, забезпечуючи взаємодію у процесах навчання і виховання [18].

Сьогодні існує багато визначень, пов'язаних з інклюзією та інклюзивним освітнім середовищем. Різні науковці пропонують свої трактування, але чіткого і визначеного поняття, яке б ґрунтувалося на порівнянні та синтезі цих визначень, все ще не існує. Тлумачення інклюзивного освітнього середовища так чи інакше пов'язані з питаннями

організації інклюзивного навчання. А будь-яке навчання неможливе без відповідного освітнього середовища.

Поняття «освітнє середовище» можна розглядати як сукупність умов та впливів, що забезпечують успішне виховання і навчання дітей. Освітнє середовище, на думку О. Ярошинської, - це оточення людини, яке може бути як природним, так і штучно створеним. Воно включає в себе зміст освіти, а також різні засоби та методи, що використовуються для забезпечення продуктивної навчальної діяльності та розвитку. Авторка підкреслює, що освітнє середовище має бути організовано таким чином, щоб сприяти розвитку та максимально розкривати потенціал особистості [48].

Інклюзивне навчання стає все більш поширеним підходом до освіти, який визнає цінність і унікальність кожної дитини. Даний підхід прагне до того, щоб усі діти, незалежно від їхніх особливостей, мали доступ до якісної освіти в одному середовищі. Аналіз освітнього середовища з точки зору інклюзії дає можливість розглядати його як інструмент інклюзивного навчання. Успішність будь-якого інструменту визначається його здатністю давати результат, у даному випадку – успішну соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами.

М. Андрєєва пропонує розуміння інклюзивного середовища через призму інклюзивного суспільства, і визначає його як простір, де кожна людина відчуває себе безпечно та комфортно. Зазначимо, що авторка не ставить за мету остаточно сформулювати поняття інклюзивного середовища, а підкреслює актуальність цієї теми [1].

Л. Герасименко характеризує інклюзивне освітнє середовище як цілісну систему, яка складається з об'єктивних (доступність приміщень, обладнання) та суб'єктивних (ставлення людей) факторів, та впливає на життя людей з особливими освітніми потребами, допомагаючи їм засвоїти суспільно-історичний досвід, національну культуру, розвиватися як особистість та реалізувати свій творчий потенціал [5].

А. Колупаєва справедливо зазначає, що інклюзивна освіта має на меті створення освітнього середовища, яке відповідає потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від її психофізичних особливостей. Дослідниця підкреслює важливість індивідуального підходу до освіти дітей з особливими освітніми потребами, який допоможе їм знайти своє місце в суспільстві [13].

Сутність інклюзивного освітнього середовища також полягає в його опорі на загальноприйняті принципи інклюзивної освіти. Це середовище має враховувати всі фактори, що впливають на ефективний розвиток особистості в рамках відкритої соціально-педагогічної системи. Дотримання поставленої мети, реалізація змісту інклюзивного навчання, а також впровадження інноваційних методів та засобів організації освітнього процесу є ключовими аспектами функціонування такого середовища [19].

У психолого-педагогічній науці були ідентифіковані основні складові інклюзивного середовища, такі як безбар'єрне фізичне та психічне середовище, спеціальні умови для навчання та виховання. Також були визначені критерії успішного розвитку такого середовища, що включають збільшення не лише кількості дітей з особливими потребами, а й участь здорових однолітків. Важливими аспектами є рівні можливості отримати педагогічну корекцію та психологічну підтримку для всіх вихованців, а також доступність та відкритість інклюзивного середовища як для дітей, так і для їхніх батьків [11].

Сучасний ЗДО працює над створенням інклюзивного освітнього середовища, яке відповідає потребам кожної дитини, незалежно від її особливостей психофізичного розвитку. О. Ковшар зазначила ключові принципи інклюзивного освітнього середовища, а саме: готовність адаптуватись до індивідуальних потреб дітей, незалежно від їх особливостей; підтримка їх самостійності та активності; підтримання гуманних відносин з кожною дитиною, співпраця з їхніми родинами; індивідуалізація та диференціація освітнього процесу [11, с.124].

Дослідники Л. Талдонова та І. Кузава стверджують, що головним принципом інклюзивного середовища є його готовність до адаптації до індивідуальних потреб дітей з особливими потребами. Це досягається шляхом модернізації освітньої системи закладу на структурно-функціональному, змістовному та технологічному рівнях, а також через впровадження індивідуального підходу, гуманних стосунків з кожною дитиною та організації занять у формі ігрової діяльності [15, 43].

О. Рассказова описує інклюзивне освітнє середовище як систему, що складається з внутрішніх та зовнішніх компонентів. Ці компоненти об'єднані спільною метою:

- 1) надання освіти всім дітям;
- 2) створення перспектив для повноцінного соціального життя для кожного вихованця.

Внутрішній компонент інклюзивного середовища відрізняється спрямованістю на організацію освітнього процесу, що враховує потреби всіх дітей, розробку системи спеціальних освітніх послуг для дітей із особливими освітніми потребами, а також створення позитивного клімату всередині навчального закладу. Зовнішній компонент інклюзивного середовища, за О.Рассказовою, спрямований на створення можливостей для застосування здобутих знань, вмінь і навичок, емоційного і чуттєвого досвіду у взаємодії з реальним світом та творчій діяльності в активних процесах соціальної взаємодії [34].

Створення освітнього середовища, яке було б безпечним для всіх, хто його потребує, і враховувало б їхні особливості та потреби, є складним завданням у сучасному світі. Це не просто забезпечення безпечного фізичного середовища, а також створення структурованого та соціалізованого середовища, де якість взаємодії між учасниками навчального процесу сприяє успішності навчання та виховання в цілому.

У праці «Середовище що належить дітям» Ю. Найда та Н. Софій розрізняють різні аспекти середовища в освітніх закладах, зокрема фізичне, соціальне та структурне [39].

Фізичне оточення дошкільного закладу, як внутрішнє, так і зовнішнє, охоплює організацію та дизайн групових кімнат та інших приміщень, у тому числі наявність меблів, обладнання, розвивальних центрів, іграшок, дидактичних матеріалів та інше. Облаштування фізичного середовища має базуватися на принципах універсального дизайну, що передбачає максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну.

Соціальне оточення передбачає взаємодію між педагогами, дітьми та батьками як в межах групи, так і в рамках всього закладу. За словами Тоні Бута та Мела Ейнскоу, авторів «Індексу інклюзії», цінності, які формують соціальне середовище закладу освіти, включають рівність, права, участь, спільноту, повагу до різноманітності, сталий розвиток, довіру, співчуття, чесність, мужність, радість, любов, надію, оптимізм і красу [9].

Структурне оточення закладу включає планування та організацію діяльності протягом дня, забезпечуючи рівновагу між структурованістю та різноманітністю, можливістю працювати самостійно та з іншими дітьми, а також можливістю вдосконалювати наявні навички та вивчати нові. В цілому, розгляд інклюзивного освітнього середовища з урахуванням фізичного, соціального та структурного аспектів є важливим для забезпечення успішного навчання та розвитку всіх дітей [7].

I. Кузава визначає такі базові елементи інклюзивного освітнього середовища, які є важливими для повного розвитку дітей з особливими освітніми потребами у фізичному, психічному, естетичному та соціальному планах:

- 1) нормативно-правове, фінансове та програмно-методичне забезпечення освітнього процесу.

2) організаційні, кадрові та культурно-інформаційні ресурси навчально-виховного закладу.

3) моніторингово-консультативні та корекційно-розвивальні складові [15, с. 315].

Інклюзивне освітнє середовище у дошкільних закладах сприяє навчанню, вихованню та соціалізації дітей з різними можливостями й особливостями. Це середовище відіграє важливу роль у житті дитини, адже з його допомогою формуються основні уміння та навички, необхідні для успішної адаптації до реальних соціальних умов. Крім того, кожен аспект освітньо-виховного середовища має відображати філософію закладу освіти та цілі навчально-виховної програми, що реалізуються в закладі. Діти навчаються і розвиваються через активну участь у освітніх програмах дошкільного віку та через взаємодію із фізичним, структурним та соціальними аспектами середовища, які є важливими стимулами, але водночас можуть викликати певні труднощі.

Отже, інклюзивне освітнє середовище – це ключ до якісної освіти для кожної дитини. Воно не лише гарантує право на навчання, але й дає можливість розвивати соціальні навички, необхідні для успішної інтеграції у суспільство. Інклюзивне середовище – це не просто місце, де навчаються різні діти. Це простір для співпраці, взаєморозуміння та підтримки, де кожна дитина має можливість розкрити свій потенціал і досягти успіху.

1.2. Сучасні підходи до професійно-педагогічної підготовки вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі

Забезпечення доступної освіти для дітей з ООП стає все більш поширеним, оскільки кожен має право на рівний доступ до якісної освіти, незалежно від їх потреб. У зв'язку з цим, виникає питання щодо професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища [33].

Різноманітність підходів до розуміння поняття готовності вихователів до професійної діяльності в інклюзивному середовищі ЗДО виявлена у працях багатьох вітчизняних науковців (А. Аніщук, Ю. Бойчук, Л. Зданевич, О.Кас'яненко, А. Крикун, З. Ленів, В. Ляпунова, Н. Лисенко, І. Рогальська-Яблонська, Н. Суховієнко, С. Тітаренко та інших). Для розуміння сутності та структури готовності майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному середовищі ЗДО доцільно звернутися до авторських досліджень щодо загальної проблеми професійної підготовки.

Дослідження особливостей підготовки майбутніх вихователів набуло особливої актуальності у зв'язку великою потребою у кваліфікованих кадрах для закладів дошкільної освіти, які справедливо вважаються стратегічним ресурсом та однією з найважливіших складових системи розвитку демократичного суспільства [49].

Значний внесок в дослідження проблем інклюзивної освіти зробили також зарубіжні вчені. Деякі з них, такі як Л. Айдол (L. Idol), А. Белл (A. Bell), М. Вінзер (M. Winzer), Т. Галладет (T. Gallaudet), С. Кірк (S. Kirk), Дж. Кларк (J. Clarke), Дж. Лупарт (J. Lupart), Д. Чемберс (D. Chambers) досліджували досвід професійної підготовки фахівців для роботи в умовах інклюзивного навчання. Вчені також розробляли і впроваджували в практику інклюзивної освіти національні стандарти підготовки кадрів і їх узгодженість з актуальними тенденціями освітньої політики у різних країнах.

Зміст професійної компетентності педагога є ключовою умовою успішної реалізації інклюзії. Дослідники зі США, такі як Дж. Оноско та К.Йоргенсен, розглядають педагогічний аспект компетентності в контексті інклюзивної освіти як здатність оволодіти комплексом професійних знань, умінь і навичок, необхідних для побудови ефективних стосунків з кожною дитиною в групі [50].

В Україні відбуваються важливі освітні зміни, спрямовані на створення доступного освітнього середовища для всіх дітей, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Міністерство освіти та науки України впроваджує

інклюзивні програми для закладів дошкільної освіти, що дозволяють дітям з особливими освітніми потребами навчатись разом з іншими. Підтримка інклюзивних груп у ЗДО допомагає дітям з особливими потребами соціалізуватись [33].

З аналізу наукових робіт, стає зрозумілим, що поняття готовності майбутнього вихователя в різних дослідженнях хоч і має відмінності, але також є і схожі основні компоненти, такі як «в умовах інклюзивного освітнього середовища», «готовність педагога до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами».

І. Луценко вважає готовність вихователя до професійної діяльності «цілісним особистісним утворенням, що виступає єдністю особистісного і процесуального аспектів діяльності та в оптимальному співвідношенні поєднує в собі теоретичний і практичний компоненти» [17, с. 40].

Н. Трофаїла визначає підготовку майбутніх вихователів до розвитку емоційної сфери дітей «як цілеспрямований процес у межах загальної професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, спрямований на формування теоретичних та методичних знань і вмінь, необхідних задля ефективної взаємодії з дітьми дошкільного віку з метою розвитку їхньої емоційної сфери та профілактики емоційного неблагополуччя» [45, с. 4].

О. Кас'яненко розглядає «готовність до роботи в умовах інклюзії» як інтегративний процес особистісного становлення, який визначає здатність майбутніх спеціалістів здійснювати свої професійні функції у контексті інклюзивної освіти, враховуючи різні освітні потреби дітей та забезпечуючи їх включення в навчальний процес та розвиток [50].

Вихователь є ключовою постаттю, яка здійснює впровадження змін в закладах дошкільної освіти. Тому важливо забезпечити їхню якісну педагогічну освіту та постійний професійний розвиток. Необхідною передумовою для цього є впровадження професійних стандартів, адже

компетентності, знання, вміння та ставлення, якими повинен володіти сучасний вихователь, мають бути чітко визначені [2].

Сучасний спеціаліст у сфері дошкільної освіти має бути конкурентоспроможним та мати високий рівень професійної підготовки. Він повинен вміти втілювати державні стандарти, впроваджувати нові освітні методики та завжди бути уважним до потреб кожної дитини, включаючи задоволення їх особливих потреб.

Аналіз Закону України «Про вищу освіту» підтвердив, що в системі вищої освіти України на сьогоднішній день активно розвиваються принципи академічної свободи, університетської автономії, доброчесності та інклюзивності. Зокрема, реалізація Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти базується на таких принципах: «пріоритет захисту прав та свобод людини; недискримінація; індивідуальний підхід; різнобічність та комплексність заходів; системність та послідовність; забезпечення професійного підходу осіб, уповноважених на роботу із здобувачами освіти; підтримка сімей у вихованні та забезпеченні повноцінного розвитку дітей; співпраця між державними органами і громадськими організаціями; впровадження найкращих практик та методів освіти». Зазначені принципи визначають стратегічні напрямки розвитку інклюзивної освіти в Україні та спрямовані на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхньої індивідуальної ситуації та потреб [24, 59].

І. Кузавою та М. Ярмолюк визначають такі структурні компоненти готовності майбутніх вихователів дошкільних закладів до інклюзивної освіти вихованців:

«1) емпіричний компонент, який сприяє отриманню знань про закономірності та відносини через аналіз безпосередніх спостережень та спонукає до перетворювального мислення.

2) свідомоформуючий компонент, що передбачає розвиток спеціального мислення та здатність вихователя до самовизначення своїх світоглядних поглядів.

3) емпатійний компонент, який виявляється в розумінні вихованців та зусиллях педагога відчутти їхні потреби та стати на їхнє місце.

4) почуттєво-комунікативний компонент, спрямований на розвиток можливостей вихователя транслювати свої почуття та думки, а також на покращення спілкування між усіма учасниками навчально-виховного процесу.

5) контроль-регулювальний компонент, що передбачає одночасний контроль вихователя за процесом виховання та вирішенням поставлених задач.

б) оцінювально-результативний компонент, що включає оцінку досягнень дітей та встановлення їхньої відповідності навчально-виховним цілям» [16, с. 77].

Л. Іщенко визначає підготовку майбутніх педагогів дошкільної освіти як цілісний методологічно обґрунтований, цілеспрямований процес, що відбувається у межах загальної професійно-педагогічної підготовки за напрямом «Дошкільна освіта» і включає в себе наступні складові: сформовані особистісні якості, професійна спрямованість, теоретичні і методичні знання, навички і вміння для виконання майбутньої професійної діяльності [6, с. 340].

Науковці С. Альохіна, М. Алексєєва, Є. Агафонова розрізняють два типи готовності педагогів до роботи в інклюзивному середовищі: професійну і психологічну. Професійна готовність включає знання, уміння та навички в різних аспектах педагогічної діяльності, враховуючи індивідуальні особливості всіх дітей. Психологічна готовність передбачає емоційне ставлення до дітей з різними відмінностями у розвитку, здатність до створення сприятливого навчального середовища та задоволення від педагогічної діяльності [46].

Г. Беленька та інші автори підкреслюють, що найважливіше, що повинні опанувати вихователі дошкільних закладів, - це уміння працювати з

дітьми з різними можливостями до навчання та враховувати це різноманіття у своєму педагогічному підході до кожного [9].

Якісна дошкільна освіта є тотожною інклюзивній освіті, що забезпечує участь в освітньому процесі всіх дітей і створює відповідні умови для цього. Сучасний дошкільний заклад ґрунтується на демократичних цінностях та повазі до основних прав людини, створюючи можливості для максимальної участі всіх дітей у навчальному процесі, включаючи дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, підготовка майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання у дошкільних закладах визначається як сукупність взаємопов'язаних і необхідних чинників, що є вирішальними для досягнення педагогічної мети - готовності майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Вони включають організацію, регулювання та взаємодію об'єктів, суб'єктів і явищ освітнього середовища педагогічного закладу вищої освіти з метою ефективної реалізації цієї мети.

Сучасні педагоги повинні бути готові до побудови освітнього простору в закладах дошкільної освіти на основі різноманітних підходів. Це передбачає формування у майбутніх вихователів гуманістичних цінностей, таких як любов і повага до дітей, визнання їхньої людської гідності, побудова стосунків на основі партнерства, надання кваліфікованої допомоги в розвитку особистості, готовність створювати нові цінності та приймати креативні рішення тощо. Також важливими є особистісна зрілість, дитиноцентризм, готовність до інноваційної педагогічної діяльності, а також практичні вміння створювати універсальне освітнє середовище, що відповідає зазначеним цінностям, у тому числі інклюзивне освітнє середовище.

1.3. Психолого-педагогічні засади готовності майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі

Процес готовності майбутнього вихователя дошкільного закладу до роботи в умовах інклюзивної освіти стає все більш комплексним. Очевидно, що сучасному вихователю дошкільного закладу необхідно мати високий рівень професійної та психологічної готовності. Перша з них включає в себе систему знань з методології інклюзивної освіти та високий рівень майстерності в корекційно-педагогічних аспектах, передбачає володіння загально-педагогічними та корекційно-розвивальними методиками; друга об'єднує особистісні якості вихователя (емпатія, толерантність, емоційна підтримка, рефлексія тощо). Багато психолого-педагогічних досліджень підкреслюють, що готовність до професійної діяльності є системною якістю особистості, яка формується у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

На основі теоретичного аналізу, можна зазначити, що підготовка педагогів оцінюється за двома основними критеріями: психологічною та професійною готовністю. Структура професійної підготовки включає такі компоненти: інформаційна підготовка, уміння використовувати педагогічні технології, знання основ психології та корекційної педагогіки, розуміння індивідуальних особливостей дітей, уміння моделювати заняття з використанням різноманітних диференційованих завдань та постійне професійне самовдосконалення. У структурі психологічної підготовки важливе значення має емоційне прийняття дітей з особливими потребами, бажання залучити їх до навчальної та виховної діяльності, задоволеність власним професійним статусом [3].

Ю. Коробко, Л. Остапко, О. Бровата, Т. Дорошенко та О. Ільченко розробили власну структурну модель підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (Таблиця 1.1) [30].

Структурна модель підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти

<p align="center">Блок I. Цільовий</p>	<p align="center">Мета:</p> <p>формування готовності вихователів ЗДО до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.</p>	<p align="center">Методологічні</p> <p>засади: компетентнісний, особисто-орієнтований, акмеологічний, системний та діяльнісний підходи.</p>
	<p align="center">Завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сформувати професійну компетентність вихователя ЗДО для роботи в інклюзивній освіті. 2. Розвинути мотивацію вихователів ЗДО щодо постійного підвищення свого професійного рівня. 3. Розвинути професійні знання, уміння та навички для ефективної педагогічної професійної діяльності в системі інклюзивної освіти. 4. Розвинути толерантність. 	
<p align="center">Блок II. Процесуальний</p>	<p align="center">Створення відповідних педагогічних умов щодо підготовки майбутніх вихователів ЗДО до професійної діяльності в інклюзивній освіті:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Впровадження інтерактивних методів навчання при підготовці майбутніх вихователів ЗДО. — Урізноманітнення форм навчання. — Впровадження практичної складової в підготовці майбутніх вихователів ЗДО при підготовці до роботи в умовах інклюзивної освіти. 	
<p align="center">Блок III.</p>	<p align="center">Структурні компоненти готовності майбутніх</p>	

Змістовий	вихователів ЗДО до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти:		
	<ul style="list-style-type: none"> — Емоційно-вольовий; — Функціональний; — Мотиваційний; — Індивідуально-психологічний. 		
	Організація роботи з підготовки майбутніх вихователів ЗДО до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.		
	Форми	Засоби	Методи
Блок IV. Результативний	Результат - сформованість високого рівня готовності майбутніх вихователів ЗДО до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.		
	Високий	Середній	Низький

Заявлена модель реалізується за допомогою наступних методологічних підходів: компетентнісний, особистісно-орієнтований, акмеологічний, системний та діяльнісний.

— Компетентнісний підхід полягає у вивченні внутрішньої готовності вихователя дошкільного закладу до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти та формуванні ключових професійних компетентностей.

— Особистісно-орієнтований підхід допомагає вивчити формування та розвиток особистісних професійних якостей майбутніх вихователів дошкільних закладів, їх мотивацію, інтереси та індивідуально-типологічні особливості.

— Акмеологічний підхід використовується для оцінки рівня підготовленості вихователя дошкільного закладу для здійснення професійної діяльності.

— Системний підхід представляє систематичний процес підготовки вихователів дошкільних закладів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти як цілісну систему з метою, результатом та компонентами, що взаємодіють.

— Діяльнісний підхід спрямовує весь освітній процес на розвиток головних професійних компетентностей і вмінь вихователя дошкільного закладу [30].

Слід зазначити, що завданням підготовки фахівців дошкільної освіти є формування не лише необхідних для майбутніх вихователів компетентностей, але й особливих психолого-педагогічних умінь та навичок у контексті толерантної і емпатійної взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами, що також включає супровід дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі та сприяння їх інтеграції у дитячий колектив.

Проаналізувавши праці Н. Кирста [10], В.Костюк [14], Т.Скрипник[40], можна визначити готовність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до інклюзії як комплексну особистісну якість, що визначається їх здатністю здійснювати професійні функції у сфері інклюзивної освіти. Готовність передбачає звернення уваги до різноманітних потреб вихованців та забезпечення участі дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому середовищі, а також створення умов для їхнього розвитку та саморозвитку.

О. Колісник акцентує увагу на професійних функціях, визначаючи їх як інтегративно-особистісне утворення. Це утворення дозволяє здійснювати професійні функції в процесі спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами та їхніх однолітків, що розвиваються в межах норми. При цьому враховуються різні освітні потреби вихованців, забезпечується їх включення в загальноосвітнє середовище, створюються умови для їх розвитку й саморозвитку, а також повноцінної соціалізації. При цьому

розглядаються мотиваційна, когнітивна, операційна та рефлексивна складові якісної інклюзивної компетентності [12].

Інклюзивна компетентність майбутніх вихователів виходить за рамки простого набору знань і навичок. Це інтегративна особистісна характеристика, що характеризує готовність і здатність вихователя до роботи в інклюзивному середовищі. Дана компетентність гарантує рівні можливості для кожної дитини в отриманні дошкільної освіти, враховуючи освітні потреби дітей і проектуючи індивідуалізовану освітню програму для їхнього розвитку та успішної інтеграції [47].

Л. Шевченко та М. Сорочан вважають, що основними компонентами інклюзивної компетентності вихователів, що реалізують інклюзивну освіту, є наступні:

1) знання теоретичних і практичних засад педагогіки, включаючи вікові та індивідуальні психологічні і фізіологічні особливості дітей, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами.

2) вміння проводити діагностику, що дозволяє визначати унікальні потреби, сильні сторони і потенційні можливості кожної дитини в групі.

3) навички створювати безпечне, розвиваюче середовище для всіх дітей.

4) особистісно орієнтована взаємодія з дітьми, спрямована на розуміння та підтримку їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

5) знання правильної організації спільної діяльності і спілкування дітей, що сприяють їхній інтеграції та соціальній взаємодії.

6) володіння варіативними освітніми заходами і технологіями, які дозволяють адаптувати навчальний процес до потреб кожної дитини.

7) вміння взаємодіяти з батьками, сприяючи партнерству та спільній роботі для кращого розвитку дітей.

8) навички командної взаємодії, що сприяють успішній роботі в колективі та спільному досягненню цілей інклюзивної освіти [47].

Підкреслюючи важливість професійної компетентності, слід звернути увагу на необхідність бажання та здатності студента розвивати свій потенціал, збагачувати як особистісний, так і професійний досвід, досягати успіху у сфері дошкільної педагогіки. Оскільки компетентність включає когнітивний, мотиваційно-ціннісний та вольовий компоненти, важливо приділяти увагу здатності випускника свідомо визначити свою життєву стратегію, формулювати плани та докладати зусиль для їх втілення.

О. Мартинчук розрізняє мотиваційний, когнітивний, творчий та діяльнісний компоненти професійно-особистісної готовності майбутнього вихователя дошкільних закладів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. У своїй дослідницькій роботі вона визначає та конкретизує дидактичну компетентність, яка включає в себе: готовність до визначення загальних та конкретних завдань розвитку, навчання та виховання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому середовищі, урахування психологічних, вікових та індивідуальних особливостей дітей у процесі навчання та виховання, а також особливостей їх порушень, готовність до керівництва пізнавальною діяльністю дітей згідно зі спеціальними дидактичними принципами, надання адекватної оцінки їх діяльності; виховну компетентність, яка включає аналіз та психолого-педагогічне тлумачення поведінки, вчинків та реакцій дітей, використання вікових, компенсаторних та психологічних можливостей для виховання, встановлення довірчих відносин із дітьми, запобігання та вирішення конфліктних ситуацій, встановлення позитивного контакту з батьками; методичну компетентність, яка включає готовність до цілепокладання, проектування, планування, реалізації та діагностики навчального процесу, а також фахове коригування результатів навчання; трансформаційну компетентність, яка включає в себе вміння відбирати та трансформувати навчальний, дидактичний та методичний матеріал [21].

Н. Кирста стверджує, що готовність вихователя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти має два

аспекти: професійну і психологічну готовність. Дослідниця зазначає, що професійна готовність включає інформаційну компетентність, володіння педагогічними методиками, знання основ психології та спеціальної педагогіки, розуміння індивідуальних особливостей дитини, вміння використовувати різноманітні методи виховання та знання індивідуальних особливостей дітей з різними порушеннями. Психологічна готовність включає «емоційне прийняття» дітей з різними типами порушень розвитку та здатність залучати їх до діяльності [10].

Психолого-педагогічну готовність до виконання професійної діяльності в інклюзивному середовищі, Т. Цегельник аналізує через призму трьох підходів: теоретичного, практичного та психологічного [52].

Теоретичний підхід характеризує готовність педагога до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, включаючи розуміння категорій порушень дітей, організацію навчального процесу, використання специфічних методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, впровадження допоміжних технологій та дотримання нормативно-правових актів у сфері інклюзивної освіти [4].

Практичний підхід базується на використанні відповідних методів навчання для конкретної категорії дітей з особливими освітніми потребами, врахуванні їхніх індивідуальних особливостей, співпраці з колегами та використанні адаптаційних засобів. Важлива роль у цьому підході приділяється вмінню взаємодіяти з батьками дітей з особливими освітніми потребами [54].

Психологічний аспект готовності педагога включає розвиток емпатії, чутливості та толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Важливою частиною цього аспекту є дотримання етичних стандартів у спілкуванні з дітьми та їхніми батьками, протидія булінгу та підтримка позитивної мотивації для виконання професійних обов'язків [44].

З цією думкою погоджується І. Малишевська, яка розглядає психологічну компетентність майбутнього педагога у роботі в інклюзивному

освітньому середовищі як основну характеристику вихователя. Вона відмічає, що педагог повинен не лише створювати освітній процес відповідно до зони найбільш ефективного розвитку, але й мати емпатію, що допомагає краще розуміти вихованців [20].

К. Шапочка та Н. Буркле стверджують, що формування готовності майбутніх фахівців для роботи в інклюзивному освітньому середовищі неможливе без створення умов, які сприяють усвідомленню цінностей інклюзивної освіти. Дослідниці підкреслюють, що формування інклюзивних цінностей, є не лише засобом формування позитивного та сприйнятливої колективного середовища, але й ключовою передумовою для створення толерантного суспільства, яке поважає кожен особистість і відкидає будь-яку форму дискримінації. Такі погляди, філософія та принципи інклюзії мають стати невід'ємною частиною професійного мислення. Крім цього, важливо аналізувати досвід інших країн, оскільки він має свої плюси та мінуси, та впроваджувати найкращі педагогічні практики надання підтримки дітям з особливими освітніми потребами в Україні [50].

Варто зауважити, що незважаючи на різноманітні підходи до вивчення психолого-педагогічних аспектів готовності вихователя до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, науковці приходять до висновку, що готовність до професійної діяльності є складним і цілісним утворенням психіки людини.

Можна стверджувати, що психологічна готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі полягає у сукупності психічних характеристик, таких як способи мислення та уміння, мотиваційно-сміслова готовність та здатність до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Вона також включає особистісно-педагогічну спрямованість, готовність до саморозвитку, реалізації творчого потенціалу, а також здатність до соціально значущої діяльності.

Система навчання фахівців повинна спрямовуватися не лише на передачу їм конкретних теоретичних знань, спеціальних вмінь, навичок і технік, але й переважно на формування їх особистісних рис. Серед цих рис важливою є система цінностей, розвиток психологічної культури, підвищення рівня самосвідомості та інші аспекти. Одним із основних завдань вищої освіти є виховання фахівців, які відрізняються, перш за все, толерантністю та здатністю приймати різні думки, погляди та переконання, демонструвати неупередженість у стосунках з колегами та батьками дітей [25, 53].

Важливою складовою професійної готовності вихователя є педагогічні здібності, однак вони не являються визначальним фактором його професійної компетентності. Професійно значущими якостями особистості педагога є стійкі загальні та специфічні риси, які дозволяють йому успішно виконувати свої професійні обов'язки та функції. Однак необхідно пам'ятати, що успішна робота вихователя базується не лише на його здібностях, але й на систематичному самовдосконаленні, вмінні адаптуватися до змін у суспільстві та освітніх практиках.

Серед найважливіших професійних якостей педагога виділяються такі: працелюбство, працездатність, дисциплінованість, здатність визначити мету і обрати ефективні шляхи її досягнення, організованість, наполегливість, систематичне та планомірне підвищення свого професійного рівня, а також відповідальність та бажання постійно підвищувати якість своєї роботи.

Т. Скрипник вказує на потребу у збагаченні навчальних програм закладів вищої освіти більшим обсягом практичних занять, щоб студенти мали можливість прямо спілкуватися з особливими дітьми. Цей підхід дозволить розширити горизонти компетентності майбутніх педагогів [40, 41].

Отже, під час підготовки майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі важливо надавати їм різноманітні теоретичні знання та формувати практичні навички роботи із дітьми з особливими освітніми потребами. Вони повинні мати розуміння про те, що

відбувається під час практичної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти. Важливу роль у цьому також відіграє чітко спланована та кваліфіковано організована педагогічна практика.

Основною метою становлення вихователя як професіонала є свідомо та самостійна підготовка до внутрішньої готовності та трансформації його як педагога. Це передбачає бажання до самовдосконалення та самокорекції, а також постійний професійний розвиток. Важливою є здатність вихователя самостійно знаходити сенс у своїй діяльності та постійно зростати як фахівець, розглядаючи свою професійну практику як постійний шлях до удосконалення.

Таким чином, готовність майбутнього вихователя дошкільного закладу до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища – це процес, що включає два основні аспекти. Перший аспект охоплює володіння педагогічними технологіями, розуміння індивідуальних потреб дітей з різними освітніми потребами та здатність працювати в інклюзивному середовищі. Другий аспект включає емоційне прийняття дітей з різними порушеннями розвитку, здатність залучати їх до навчальних та виховних заходів, контроль власних емоцій, здатність реагувати на виклики, а також внутрішню задоволеність від педагогічної діяльності та готовність адаптуватися до непередбачуваних ситуацій.

Висновки до розділу I

Інклюзивна освіта є важливим елементом сучасної системи освіти, яка забезпечує рівний доступ до навчання та розвитку для кожної дитини незалежно від її індивідуальних особливостей.

Особливості створення інклюзивного освітнього середовища досліджуються в наукових джерелах, що акцентують увагу на необхідності аналізу, впровадження та вдосконалення практик інклюзії. Зокрема, інклюзивне середовище у дошкільних закладах сприяє соціалізації, навчанню

та вихованню дітей із різними можливостями, допомагаючи їм формувати соціальні навички й інтегруватися в суспільство.

Важливим завданням є професійно-педагогічна підготовка вихователів до роботи в умовах інклюзії. Дослідження з цього питання висвітлюють різноманітні підходи до формування готовності вихователів працювати з дітьми з особливими освітніми потребами. Зокрема, аналіз наукової літератури вказує на необхідність створення педагогічних умов, що передбачають формування теоретичних знань і практичних умінь, які забезпечують якісну підготовку вихователів до професійної діяльності.

Сучасні дослідники визначають готовність вихователів до професійної діяльності в інклюзивному середовищі як системну якість особистості, що формується в процесі професійної підготовки. Для досягнення зазначеної готовності, слід забезпечити поєднання теоретичної підготовки з практичним досвідом роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Студенти мають опанувати не лише педагогічні, а й психологічні аспекти роботи в інклюзивному середовищі.

Таким чином, професійно-педагогічна підготовка вихователів має бути комплексною, включати оволодіння сучасними підходами до навчання, виховання та соціалізації дітей, а також розвиток компетентностей, необхідних для ефективної роботи в інклюзивному середовищі. Успішне створення інклюзивного освітнього середовища залежить від усвідомлення вихователями ролі інклюзії у забезпеченні рівних освітніх можливостей.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛЯ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

2.1. Аналіз освітньо-професійних програм в контексті підготовки вихователя до роботи в інклюзивному освітньому середовищі

Згідно із Стандартом вищої освіти України для підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалавра) в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 012 «Дошкільна освіта», затвердженого відповідно до наказу від 21.11.2019 № 1456, програма підготовки, має на меті підготувати фахівців, які володіють знаннями, уміннями та навичками, необхідними для роботи з дітьми дошкільного віку в закладах дошкільної освіти [31].

Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» першого рівня вищої освіти (бакалавр), є комплексним документом та включає декілька ключових розділів. Перший розділ містить преамбулу, де зазначаються фахівці залучені до розробки та впровадження стандарту. Другий розділ описує загальні положення, окреслює основні завдання та мету освітньої програми. Третій розділ характеризує обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти. Четвертий розділ охоплює детальні вимоги до змісту навчальних дисциплін, визначає необхідні компетентності, якими повинні володіти майбутні фахівці. Компетентності поділяються на загальні та спеціальні. Загальні компетентності включають навички міжособистісної взаємодії, саморозвиток, та загальні знання, необхідні для роботи з дітьми. Спеціальні компетентності охоплюють вміння та навички, пов'язані з організацією дошкільного виховання, включаючи методи роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. П'ятий розділ встановлює програмні результати навчання, що відображають рівень знань, умінь та навичок, яких мають досягти студенти після завершення освітньої програми. Шостий розділ описує форми атестації студентів. Сьомий розділ висуває вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Восьмий

розділ містить перелік нормативних документів, на яких базується стандарт вищої освіти [31].

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» визначає основну мету підготовки бакалаврів — підготовка фахівців до розвитку, навчання і виховання дітей раннього та дошкільного віку в закладах системи освіти та сім'ї включає здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов. Для цього використовується теорія і методика дошкільної освіти, які допомагають ефективно організувати освітній процес. Фахівці повинні вміти адаптувати освітні програми та виховні стратегії відповідно до індивідуальних потреб дітей, забезпечуючи гармонійний розвиток кожної дитини. Програма підготовки спрямована на розвиток не лише педагогічних знань і навичок, але й на виховання етичних цінностей, міжособистісних та соціальних компетентностей, що є важливими для роботи з дітьми різного віку і з різними потребами [31].

Особлива увага приділяється фаховим компетентностям, які включають «здатність до індивідуального та диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей». Майбутні фахівці мають володіти вмінням складати індивідуальну програму розвитку, а також інші необхідні документи для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Вихователі повинні бути обізнані з принципами універсального дизайну в освіті та розумного пристосування, що дозволяє забезпечити доступність освітнього процесу для кожної дитини [31, с. 9].

Таким чином, Стандарт вищої освіти сприяє формуванню професійних і етичних компетентностей, необхідних для роботи в інклюзивному середовищі. Він забезпечує підготовку вихователів, які можуть створювати сприятливі умови для навчання і розвитку всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, що є важливим кроком на шляху до

побудови якісного інклюзивного освітнього середовища, де кожна дитина має можливість реалізувати свій потенціал незалежно від потреб.

Для забезпечення більш ефективної підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, Криворізький державний педагогічний університет включив до освітньо-професійної програми фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта» першого рівня вищої освіти (бакалавр) такі дисципліни як «Організація інклюзивної освіти в ЗДО», «ІКТ в дошкільній та інклюзивній освіті», «Соціальне становлення дитини дошкільного віку з ООП в сучасних умовах» та «Інноваційні педагогічні технології в дошкільній та інклюзивній освіті». Опанування названих компонентів освітньо-професійної програми, дозволить майбутнім вихователям отримати необхідні знання та навички для успішної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, сприяючи їхньому повноцінному включенню і розвитку у закладах дошкільної освіти [28].

Навчальна дисципліна «Організація інклюзивної освіти в ЗДО» є складовою частиною структурно-логічної схеми підготовки фахівців ступеня бакалавра за освітньою програмою «Дошкільна освіта», та тісно пов'язана з іншими навчальними дисциплінами, такими як «Педагогіка дошкільна», «Психологія дитяча», та «Педагогіка загальна». Інтегрований підхід сприяє підготовці майбутніх вихователів, які здатні не лише розуміти основні теоретичні аспекти дошкільної педагогіки та психології, але й ефективно застосовувати ці знання у практичній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами [37].

Одним з ключових результатів навчання є засвоєння принципів створення інклюзивного освітнього середовища, що враховує вимоги універсального дизайну та розумного пристосування. Тобто, не лише створення фізичних умов для доступності, але й культурну та педагогічну адаптацію середовища до потреб всіх учасників освітнього процесу.

Такі дисципліни, як «ІКТ в дошкільній та інклюзивній освіті» та «Інноваційні педагогічні технології в дошкільній та інклюзивній освіті»

покликані допомогти майбутнім фахівцям опанувати теоретичні і практичні аспекти використання ІКТ та інноваційних технологій в освітньому процесі, ознайомити з особливостями використання сучасних комп'ютерних технологій в дошкільних закладах та закладах інклюзивної освіти, а також з методиками їх інтеграції в різні види навчальної діяльності [36].

Враховуючи тему дослідження, варто зазначити, що на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» майбутні фахівці отримують необхідні професійні компетентності, серед яких вказується здатність до індивідуального та диференційованого підходу до розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх можливостей. Окрім цього, студенти опановують інші спеціальні компетентності, визначені в Стандарті вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для підготовки бакалаврів. До означених компетентностей також належать вміння створювати індивідуальні навчальні програми, застосовувати сучасні педагогічні методики та інтегрувати інноваційні підходи в освітній процес для забезпечення максимально ефективного навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Зважаючи на те, що студенти після закінчення навчання на бакалаврській програмі вступають на другий (магістерський) рівень вищої освіти, важливо провести аналіз змісту стандарту вищої освіти для магістрів за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта». Аналіз повинен охоплювати такі аспекти, як фахові компетентності, програмні результати навчання, які визначають основні компоненти педагогічної освіти. Кожен етап професійної підготовки вимагає від майбутніх вихователів ґрунтовного оволодіння необхідними компетентностями та досягнення визначених навчальних результатів, які є важливими для їхньої професійної діяльності [32].

Слід зазначити, що магістерська освітньо-професійна програма має бути орієнтована на поглиблене вивчення професійних компетентностей, що дозволить майбутнім вихователям глибше розуміти специфіку роботи з дітьми різних вікових категорій, включаючи дітей з особливими освітніми

потребами. Програма повинна включати як теоретичну підготовку, так і значну практичну складову, і сприяти опануванню сучасних педагогічних технологій, методів та розробці індивідуальних освітніх програм, що є необхідним для роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

У «Стандарті вищої освіти України» за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти мета навчання полягає у підготовці кваліфікованих фахівців, здатних ефективно вирішувати складні завдання у сфері дошкільної освіти, які часто вимагають наукових досліджень і впровадження інноваційних підходів. Освітньо-професійна програма спрямована на розвиток фахівців, здатних до психолого-педагогічно керівництва особистісним розвитком дітей раннього і дошкільного віку, в тому числі, дітей з особливими освітніми потребами [32].

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності, які формуються у студентів, включають здатність до наукових досліджень і науково-педагогічної діяльності з метою підвищення якості освітнього процесу та створення сприятливого освітнього середовища в сфері дошкільної та інклюзивної освіти.

Варто зазначити, і про інноваційний підхід до розробки та впровадження освітніх програм, які враховують потреби всіх дітей, забезпечуючи їхнє повноцінне включення в освітній процес. Такий підхід не лише готує майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності, але й сприяє створенню інклюзивного освітнього середовища, де кожна дитина має можливість розвиватися з урахуванням її індивідуальних потреб і здібностей.

Аналізуючи освітньо-професійну програму другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» у Криворізькому державному педагогічному університеті, можна відзначити, що її основна мета полягає у формуванні необхідних компетентностей для успішного виконання професійних завдань, включаючи організацію інклюзивної

дошкільної освіти. Поміж зазначених у Стандарті спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, увага приділяється вмінню студентів організувати здорове, безпечне, розвивальне та інклюзивне освітнє середовище [27].

Опрацювання таких складових освітньо-професійної програми, як «Організація інклюзивної освіти в дошкільному закладі», «Виховання дітей дошкільного віку з ООП», «Професійна діяльність вихователя в інклюзивному дошкільному закладі» та «Теоретико-методологічні засади організації інклюзивної освіти», сприяє розвитку професійних компетентностей і вмінь працювати в інклюзивному освітньому середовищі. А також, дозволяє сформувати систему знань, навичок і вмінь, що забезпечують виконання покладених на педагога функцій на високому якісному рівні, сприяє майбутнім фахівцям у реалізації освітнього процесу, забезпечуючи умови для їхньої самореалізації та самовдосконалення [35, 38].

Викладання вищезазначених дисциплін сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, що відображається у змісті робочої програми навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні засади організації інклюзивної освіти». Зокрема, у змістовому модулі № 2 розглядається питання «Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища», яке охоплює ключові аспекти створення ефективного інклюзивного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти [37].

Можна стверджувати, що матеріали для навчально-методичного забезпечення дисциплін, а також теми, викладені в межах дисципліни, є надзвичайно важливими. Вони сприяють глибшому розумінню студентами особливостей дітей з особливими освітніми потребами, що, в свою чергу, допомагає розвинути загальні та спеціальні компетентності у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Однак, як і будь-яка система освіти, вони мають свої недоліки та виклики, які потребують уваги та удосконалення. Аналізуючи різні аспекти

програм, можна виділити один із основних труднощів, з якими зіштовхуються програми вищої освіти в галузі дошкільної освіти, а саме – недостатній акцент на практичній підготовці майбутніх вихователів. Студенти висловлюють бажання бачити на заняттях більше практичних вправ і кейсів, де вони можуть застосувати теоретичні знання в реальних ситуаціях, зокрема під час роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Хоча програми включають дисципліни, орієнтовані на інклюзивну освіту, не вистачає практичних завдань, які допомогли б студентам отримати необхідний досвід і бути готовими до реальних викликів у майбутній професійній діяльності.

Одним із можливих шляхів компенсації цього недоліку є заняття практикуми, які необхідно розглядати як ключовий елемент формування професійних компетентностей студентів. Вони мають включати різноманітні форми роботи, щоб навчити студентів вирішувати труднощі, які можуть виникнути в роботі в інклюзивному освітньому середовищі, наприклад через вирішення педагогічних задач, перегляд відео-фрагментів занять з дітьми з особливими освітніми потребами, навчально-рольових ігор, відвідування інклюзивних груп, тощо. Названі підходи дозволяють збільшити практичний досвід студентів та покращити їх підготовку до реальних умов роботи.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що Стандарт вищої освіти та освітньо-професійні програми за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» Криворізького державного педагогічного університету спрямовані на всебічний розвиток загальних та спеціальних компетентностей майбутніх фахівців дошкільної освіти. Вони охоплюють як теоретичний, так і практичний компоненти підготовки, що забезпечує здатність педагогів ефективно працювати в умовах інклюзивного освітнього середовища, та дозволяє створювати сприятливі умови для всебічного розвитку кожної дитини, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, та забезпечувати їх повноцінну інтеграцію в освітній процес. Водночас програми сприяють формуванню у фахівців навичок підтримки

індивідуального підходу до кожної дитини, що є необхідним для забезпечення якісної освіти та рівних можливостей для всіх вихованців.

2.2. Розробка методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності професійної підготовки вихователя до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища

Сучасні освітні реалії потребують нових підходів до підготовки вихователів, особливо, з огляду на необхідність ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Педагогам слід надавати не тільки глибокі теоретичні знання, а й практичні навички, які дозволять створювати сприятливе, безпечне та розвиваюче середовище для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Окрім цього, важливо підготувати вихователів до співпраці з батьками та іншими фахівцями, забезпечуючи комплексний підхід до розвитку та виховання кожної дитини [42].

Проаналізувавши вищесказане, можна сформулювати такі рекомендації щодо підвищення ефективності професійної підготовки вихователя до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища:

1. Формування позитивного ставлення до інклюзії.

Першим кроком для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вихователів є формування у студентів позитивного ставлення до інклюзії та зацікавленості у впровадженні інклюзивного освітнього середовища. Цього можна досягти шляхом забезпечення доступу до якісних і різноманітних навчальних матеріалів, які б відображали сучасні тенденції в інклюзивній освіті. Інтерактивні методи навчання, такі як дискусії, рольові ігри та проектна діяльність, сприятимуть активному залученню студентів до навчального процесу та розвитку їхніх практичних навичок. Цікава подача матеріалу, використання сучасних технологій та реальних кейсів із закладів дошкільної освіти допоможуть студентам побачити актуальність і важливість інклюзивної освіти.

Крім того, важливо створити навчальне середовище, в якому студенти відчуватимуть психологічний комфорт, що забезпечить можливість відкрито висловлювати свої думки та ідеї, без страху зробити помилку, стимулюватиме їх до активного розвитку. У такому середовищі студенти отримують підтримку в процесі обговорення складних питань, що спонукає їх до експериментування та самовдосконалення. Такий підхід не лише формує позитивне ставлення до інклюзії, але й підвищує мотивацію до самостійного навчання та професійного зростання.

2. Зв'язок теорії та практики.

Другим кроком є забезпечення гармонійного поєднання теоретичних знань про особливості дітей з особливими освітніми потребами та практичних методів їх навчання і виховання. Включення до навчальних програм дисциплін, присвячених інклюзивній освіті, має бути підкріплене акцентом на практичні заняття, ситуаційні вправи та кейс-методи, які допоможуть студентам ефективніше засвоїти матеріал. Організація лекцій та вебінарів із залученням фахівців у галузі інклюзії підвищить рівень підготовки майбутніх вихователів.

Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів повинні бути спрямовані на надання студентам всебічних теоретичних знань, які обов'язково мають підкріплюватися практичним досвідом. Важливо надавати можливості для практичного застосування отриманих знань через співпрацю з навчальними закладами. Для цього необхідно забезпечити можливість проходження практики в інклюзивних групах дошкільних закладів, що дозволить студентам отримати безцінний досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Завдяки такій практиці вони зможуть освоїти ефективні методи взаємодії та вдосконалити свої педагогічні навички.

Практична діяльність, також, допоможе студентам стикнутись з реальними викликами та розробити стратегії для їх подолання, що є важливим етапом їхнього професійного розвитку. Однак на цьому шляху

можуть виникнути труднощі, зокрема через недостатню обізнаність викладачів зі специфікою роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Щоб цього уникнути, необхідно впровадити програми підвищення кваліфікації та додаткове навчання для викладацького складу, яке допоможе їм опанувати необхідні навички та знання щодо успішної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами і ефективно передавати ці знання студентам під час теоретичних та практичних занять [6].

Теоретичні матеріали, що стосуються інклюзивної освіти дітей дошкільного віку, повинні надавати майбутньому вихователю знання в двох взаємопов'язаних напрямках. По-перше, це знання про особливості дошкільного віку, специфіку та закономірності розвитку дошкільників, їх виховання, навчання, а також особливості керівництва педагогічним процесом при роботі з різними віковими групами. По-друге, це знання специфіки роботи в інклюзивному середовищі, включаючи орієнтацію на новітні методи та форми роботи з дітьми з особливими потребами, зокрема в контексті інтеграції класичних підходів у сучасну практику. Таким чином, майбутній вихователь буде готовий ефективно керувати педагогічним процесом у різних умовах виховання та розвитку дітей [51].

3. Збільшення кількості занять з комунікації із дітьми з ООП.

Одним із найважливіших аспектів підготовки майбутніх вихователів є навчання ефективної комунікації з дітьми з особливими освітніми потребами. Зважаючи на те, що кожна дитина з ООП має свої індивідуальні особливості, необхідно приділяти більше уваги формуванню відповідних комунікативних навичок. Доцільно розширити навчальні програми за рахунок тем, які стосуються вербальної та невербальної комунікації з дітьми, використання спеціальних методик для налагодження контакту, а також розвитку соціальних та емоційних навичок у дітей з ООП. Заняття, що включають реальні приклади з досвіду роботи, допоможуть майбутнім вихователям краще підготуватися до викликів інклюзивної освіти.

4. Навчання методів психоемоційної підтримки.

Четвертий крок полягає у забезпеченні високого рівня емоційної стабільності та професійної стійкості для вихователів, які працюють в інклюзивному середовищі. Для цього необхідно навчити майбутніх фахівців ефективно управляти стресом, надавати собі психологічну підтримку та запобігати професійному вигоранню. Впровадження таких практик допоможе вихователям зберігати внутрішню рівновагу, адаптуватися до стресових ситуацій і ефективно виконувати свої обов'язки. Організація тренінгів, заходів з психоемоційної підтримки та круглих столів сприятиме їхньому професійному розвитку і підтримці емоційної рівноваги.

Регулярний зворотний зв'язок і підтримка з боку колег та керівництва, також є важливими аспектами. Вихователі повинні мати можливість обговорювати свої переживання та труднощі, обмінюватися досвідом і отримувати конструктивні поради. Участь у професійних спільнотах і форумах надасть додаткову підтримку і мотивацію, що сприятиме ефективнішій роботі в умовах інклюзії.

5. Введення занять присвячених веденню документації

Майбутні вихователі, окрім набуття практичних навичок роботи з дітьми, повинні також опанувати техніки правильного оформлення документації, що стосується навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Одними з основних завдань є участь у складанні індивідуальних програм розвитку, оцінка прогресу дитини та планування відповідних заходів. Крім того, важливим є введення до навчальних програм тем, присвячених складанню та веденню необхідної документації, що не лише підвищить професійну компетентність вихователів, а й значно полегшить процес супроводу дітей з ООП, що в свою чергу забезпечить більш ефективно навчання та розвиток кожної дитини.

6. Розуміння ролі вихователя у команді супроводу.

Вихователі, працюючи в команді супроводу, повинні чітко розуміти свою роль та функції, зокрема взаємодію з іншими фахівцями, такими як психологи, логопеди, дефектологи. В умовах інклюзії вихователі повинні не

лише володіти педагогічними знаннями та навичками, але й бути готовими до тісної співпраці з колегами, батьками та спеціалістами.

Майбутні вихователі повинні розуміти, що їхня роль у створенні інклюзивного освітнього середовища полягає не тільки у безпосередній роботі з дітьми, але й у координації зусиль усіх учасників освітнього процесу. Для цього важливо включати до навчальних програм компоненти, які сприяють розвитку навичок командної роботи та співпраці. Практичні заняття, в яких студенти розглядають реальні ситуації та виконують свою роль у розробці індивідуальних навчальних планів для дітей з особливими потребами, допоможуть їм закріпити отримані знання та навички.

Оскільки ключовим аспектом для успішної реалізації інклюзивного навчання є ефективна комунікація з батьками, тож необхідним елементом підготовки майбутніх вихователів є оволодіння техніками активного слухання, емпатії та конструктивного зворотного зв'язку. Розвиваючи навички співпраці і забезпечення комплексної підтримки, майбутні вихователі зможуть створювати інклюзивне середовище, де кожна дитина отримуватиме необхідну підтримку для досягнення своєї освітньої мети.

7. Забезпечити можливості подальшого професійного розвитку.

Останнім, але не менш важливим аспектом є створення системи постійного професійного розвитку вихователів. Навчальні програми повинні включати можливості для подальшого вдосконалення навичок і знань через курси підвищення кваліфікації, семінари та конференції. Так, вихователі зможуть не лише підтримувати свої знання на актуальному рівні, але й впроваджувати нові підходи і практики в освітній процес. Інтеграція цих елементів у систему підготовки вихователів забезпечить якісну та ефективну реалізацію інклюзивного навчання, що сприятиме розвитку кожної дитини та створенню справжнього інклюзивного освітнього середовища.

Враховуючи вищезазначені рекомендації, для забезпечення підвищення якості підготовки вихователів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, вважаємо доцільним розробити навчальну дисципліну

«Професійна діяльність вихователя в інклюзивному освітньому середовищі», розраховану на 90 академічних годин, з них: 16 годин лекційних занять, 32 години – семінарські / практичні та 42 години самостійної роботи. Вона пов'язана з такими навчальними дисциплінами: «Виховання дітей з ООП», «Теоретико-методологічні засади організації інклюзивної освіти».

Структура навчальної дисципліни зазначена у Додатку А.

Мета курсу: формування в майбутніх вихователів практичних навичок для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; розуміння основ роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Основні завдання:

- розвивати професійну компетентність вихователів у контексті роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;
- формувати знання про принципи та моделі інклюзивної освіти, нормативно-правову базу, та етичні аспекти діяльності в інклюзивному середовищі;
- формувати навички створення інклюзивного освітнього середовища, зокрема організації безбар'єрного простору та підтримки психологічного комфорту;
- ознайомити з методиками розвитку соціальних і емоційних навичок у дітей з ООП;

Форми роботи: лекції, практичні роботи, семінарські заняття, самостійна робота, проектна діяльність, групові обговорення.

Рекомендовані проектні завдання: планування інклюзивного освітнього середовища, розробка планів занять та індивідуальних програм розвитку для дітей з ООП.

Пропонований зміст навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1. Основи інклюзивної освіти та психолого-педагогічні аспекти роботи з дітьми з ООП.

Змістовий модуль 2. Організаційно-методичні аспекти роботи вихователя в інклюзивному середовищі.

Запропонований курс має на меті забезпечити всебічну підготовку вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, надаючи їм необхідні знання та навички для ефективної взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами.

Загалом, успішна підготовка вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі вимагає комплексного підходу, який включає як теоретичні знання, так і практичні навички. Забезпечення інтеграції цих елементів у навчальний процес, а також підтримка психологічного благополуччя фахівців, є критично важливими для створення ефективного і підтримуючого середовища для всіх дітей. Таким чином, реалізація цих заходів сприятиме покращенню якості інклюзивної освіти та забезпечить всебічний розвиток кожної дитини.

Висновки до розділу II

Підготовка вихователів до роботи в інклюзивному середовищі є складним і багатогранним процесом. Аналіз стандартів вищої освіти та освітніх програм засвідчує, що сучасна система підготовки забезпечує базову теоретичну основу. Зокрема, стандарт вищої освіти України для бакалаврів за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» спрямований на формування у майбутніх фахівців здатності забезпечувати ефективний розвиток і виховання дітей, у тому числі в інклюзивному освітньому середовищі.

Стандарт вищої освіти України для підготовки бакалаврів за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» орієнтований на підготовку фахівців, здатних забезпечити ефективний розвиток і виховання дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі.

Аналіз освітньо-професійної програми Криворізького державного педагогічного університету свідчить про те, що опанування навчальних дисциплін, дозволяє студентам не лише здобути теоретичні знання, але й

розвинути практичні навички, необхідні для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

У контексті підготовки на магістерському (другому) рівні вищої освіти, акцент робиться на поглибленому вивченні професійних компетентностей та наукових дослідженнях, що допомагають удосконалювати якість освітнього процесу та створювати ефективне інклюзивне середовище.

Аналіз сучасних підходів до підготовки вихователів свідчить про необхідність комплексного підходу, який охоплює як теоретичну, так і практичну складові. Формування у майбутніх фахівців позитивного ставлення до інклюзії, забезпечення гармонійного поєднання теорії і практики, розвиток емоційної стійкості та навичок співпраці з іншими фахівцями – все це є невід'ємними компонентами успішної підготовки.

Таким чином, підготовка вихователів до роботи в інклюзивному середовищі є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу та спільних зусиль закладів вищої освіти та закладів дошкільної освіти. Забезпечення якісної підготовки фахівців сприятиме створенню інклюзивного освітнього середовища, де кожна дитина зможе реалізувати свій потенціал.

ВИСНОВКИ

У першому розділі було приділено увагу вивченню інклюзивного освітнього середовища в наукових джерелах, де відзначається зростаюча кількість наукових публікацій на зазначену тему. Ми розглянули різні підходи до визначення поняття «інклюзивне освітнє середовище» та його складових, таких як фізичне, соціальне та структурне середовище. Означені компоненти взаємодіють у єдиній системі, спрямованій на успішну соціалізацію і розвиток дітей. Підтримуємо думку М. Андрєєвої, яка пропонує розуміння інклюзивного середовища через призму інклюзивного суспільства, і визначає його як простір, де кожна людина відчуває себе безпечно та комфортно.

Також, звертається увага на важливість індивідуального підходу та адаптації освітнього процесу до потреб дітей з особливими освітніми потребами, що є основою для їх успішної соціалізації та виховання.

Розглянуто сучасні підходи до професійно-педагогічної підготовки вихователів для роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Вони базуються на інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, а також включають розвиток професійної і психологічної готовності. Професійна готовність охоплює знання про інклюзію, вміння працювати з дітьми з ООП і використання сучасних методик. Психологічна складова передбачає емпатію, позитивне емоційне ставлення до дітей та готовність створювати середовище, яке сприяє їхньому розвитку.

Проаналізовано дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, які наголошують на важливості професійної компетентності вихователів, їхньої емоційної та психологічної готовності до взаємодії з дітьми.

Таким чином, підкреслено важливість комплексної підготовки педагогів, включаючи теоретичну, методичну і психологічну підготовку, для ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Другий розділ зосереджений на практичному аспекті підготовки вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Здійснено

аналіз освітньо-професійних програм підготовки вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі відповідно до Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта». Охарактеризовано ключові аспекти програм бакалаврського та магістерського рівнів, зокрема зміст дисциплін, спрямованих на розвиток компетентностей у сфері інклюзивної освіти. Зазначено, що метою є формування здатності педагогів організовувати освітній процес, який враховує індивідуальні потреби дітей та забезпечує їх повноцінний розвиток.

Особлива увага приділяється вивченню дисциплін, орієнтованих на інклюзивну освіту, таких як «Організація інклюзивної освіти в ЗДО», «ІКТ у дошкільній та інклюзивній освіті» тощо. Компоненти програми сприяють формуванню спеціальних компетентностей, включаючи вміння створювати індивідуальні програми розвитку дітей з особливими освітніми потребами та застосовувати інноваційні педагогічні підходи. Водночас проаналізовано недоліки, серед яких недостатній акцент на практичній підготовці, та запропоновано шляхи їх вирішення, зокрема через впровадження інтерактивних методик. Виявлено, що підготовка вихователів повинна включати не лише здобуття теоретичних знань, а й розвиток практичних навичок, необхідних для успішної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. На другому (магістерському) рівні вищої освіти це особливо важливо, адже акцент робиться на поглибленому вивченні професійних компетентностей та наукових дослідженнях.

Прийнято до уваги сучасні освітні реалії, що вимагають нових підходів до підготовки вихователів для роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Тож було розроблено методичні рекомендації, спрямованих на підвищення ефективності професійної підготовки вихователів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Основний акцент зроблено на формуванні позитивного ставлення до інклюзії, інтеграції теоретичних знань із практичними навичками, розвитку комунікаційних здібностей та емоційної стійкості майбутніх педагогів. Згідно зазначених рекомендацій, нами було

розроблено навчальний курс «Підготовка вихователя до роботи в інклюзивному освітньому середовищі», розрахований на 90 годин. Розробка курсу має на меті формування в майбутніх вихователів практичних навичок для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та розуміння основ роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Комплексний підхід, запропонований у другому розділі, допоможе створити умови для якісної підготовки вихователів, сприятиме їхньому професійному розвитку та забезпеченню ефективної інклюзивної освіти.

Таким чином, успішна підготовка майбутніх вихователів повинна бути всебічною та комплексною, забезпечуючи не лише теоретичні знання, але й практичні навички, необхідні для успішного впровадження інклюзії в освітньому процесі, що включає в себе активне залучення до навчального процесу, постійний професійний розвиток та адаптацію до сучасних вимог і викликів у сфері освіти.

Подальші дослідження і розробки в цій сфері повинні сприяти удосконаленню освітніх програм, підвищенню кваліфікації фахівців та забезпеченню їхньої ефективної підготовки до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Забезпечення якісного навчання і розвиток усіх дітей, враховуючи їхні особливі потреби, сприятиме їх успішній інтеграції у суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева, М. О. Концептуалізація поняття "інклюзивне середовище" у контексті розбудови суспільства рівних можливостей в Україні. *Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн.* Полтав. обл. ін-т післядипл. пед. освіти ім. М. В. Остроградського; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 2017. № 6 (175): Орієнтири розвитку педагогічної свідомості. С. 47–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2017_6_13 (дата звернення: 30.04.2024 р.)
2. Андреева, М. Ф. Теоретичний аналіз сутності та структури поняття готовності майбутнього вихователя до роботи в інклюзивному середовищі ЗДО // *The Scientific Heritage*. 2021. № 78-4. Режим доступу: <https://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2021/11/The-scientific-heritage-No-78-78-2021-Vol-4.pdf>
3. Бойчук, Ю., Казачінер, О. Розвиток інклюзивної компетентності вчителів у системі післядипломної освіти засобами ІКТ. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. № 18 (2). С. 66–75. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.66-75](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.66-75) (дата звернення: 25.04.2024).
4. Гавриш, І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Харків, 2006. 44 с. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/20081124049424>
5. Герасименко, Л. Сучасні підходи до формування інклюзивного освітнього середовища у вимірі європейських стандартів. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 81 (III). С. 18–27. URL: <https://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/169> (дата звернення: 30.04.2024 р.)

6. Голюк, О. А. Організаційно-педагогічні умови набуття майбутніми вихователями ДНЗ фахових компетентностей для роботи в інклюзивному середовищі. *Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії*. 2016. С. 79–82. Режим доступу: <https://library.vspu.net/server/api/core/bitstreams/e4016f62-bd0f-49ac-b348-d2cf29187627/content>
7. Давидюк, М. О. Практичні аспекти підготовки майбутнього педагога до роботи в інклюзивних класах. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців*. 2023. Вип. 67. С. 112–120. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mitimpt_2023_67_13
8. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб./ [Тоні Бут]; пер. з англ. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190. Режим доступу: <https://knowledge.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/IndexForInclusion.pdf>
9. Іщенко Л. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вихователя до формування творчої індивідуальності старших дошкільників : дис... доктора. пед. наук. Черкаси, 2016. 453 с. Режим доступу: <https://uacademic.info/download/file/0517U000004/dis.doc>
10. Кирста, Н. Підготовка спеціалістів дошкільного профілю до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *Освітній простір України*. – 2015. № 6. С. 54–56. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/opu_2015_6_10
11. Ковшар, О. В. Створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 67. С. 122-126. Режим доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27347/Kovshar.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

12. Колісник, О. В. Розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників у системі неперервної освіти. *Інклюзивне та інтегроване навчання: стан, проблеми і перспективи: збірник наукових праць*. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; «Мітра», 2019. С. 90–94. Режим доступу: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/Zbir_SPP_2019.pdf
13. Колупасва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 192 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). <https://core.ac.uk/download/pdf/32308605.pdf> (дата звернення: 25.03.2024).
14. Костюк В. М. Запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах України. *Митна справа*. 2011. № 6 (78). С. 84–88. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2011_6_2_1/84.pdf
15. Кузава І. Б. Роль інклюзивного середовища у формуванні особистості дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 315-318. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_11_60 (дата звернення: 07.04.2024).
16. Кузава І., Ярмолюк М. Формування професійної готовності майбутніх вихователів до впровадження інклюзивної освіти. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ IV. Спеціальна педагогіка та соціальна робота*, 2016, № 2 (304), Т. 2, С. 75–81. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2016_2%282%29_14
17. Луценко І. О. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис... доктора пед. наук. Нац.

- пед. унт ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. 40 с. URI:
<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/17278>
18. Малишевська І. А. Інклюзивна освіта як соціально-педагогічний феномен [Електронний ресурс] / І. А. Малишевська // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т спец. педагогіки ; ГО «Асоц. фахівців спец. та інклюз. освіти». – К., 2015. – Вип. 10. – С. 141–145. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2015_10_25
19. Малишевська І. А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психологопедагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія. Умань : «ВПЦ» Візаві, 2018. 386 с.
Режим доступу:
<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12829/1/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%8f.pdf>
20. Малишевська І. Актуальні аспекти впровадження інклюзивної освіти в Україні. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2016. Вип. 13. С. 205-211. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2016_13_28 (дата звернення: 03.04.2024).
21. Мартинчук О. В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Вісник психології і педагогіки*. [Електронний ресурс]: Збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 8. – К., 2012. – Режим доступу до збірника:
<http://www.psyh.kiev.ua>.
22. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с. Режим доступу:

- <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3004/Myronova-S.P.-Pedagogika-inkliuzyvnoi-osvity.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
23. Молчанова А.О. Толерантність, як ціннісна основа професійної діяльності педагога: посібник. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013. 150 с. Режим доступу: http://ipood.com.ua/data/NDR/Vyhovni_systemy/2013_Molchanova_posibnyk.pdf
24. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2022-2032 роки [Електронний ресурс]. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiyainklyuziya.pdf> (дата звернення: 25.03.2024).
25. Омельченко С. Педагогічний ВНЗ у системі неперервної освіти: сучасні підходи, тенденції, перспективи розвитку. *Рідна школа*. 2011. № 4-5. С. 27-31. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_4-5_6
26. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування: навч.-метод. посібник / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, Л. І. Зайцева, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цветкова; за ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222 с. Режим доступу: <https://dspace.bdpi.org.ua/handle/123456789/335>
27. Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта» другого (магістерського) рівня, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 012 Дошкільна освіта. Криворізький державний педагогічний університет, 2024р. URL: https://drive.google.com/file/d/1Fr8_0-Q827WnHFyO5IF2JVE1ZnoWhrcu/view (дата звернення: 21.06.2024 р.).
28. Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 012 Дошкільна освіта. Криворізький державний педагогічний університет, 2024р. URL:

[https://drive.google.com/file/d/1n3MISTcAccF5GNbhoHCFUWX-
JeZ8Nn_w/view](https://drive.google.com/file/d/1n3MISTcAccF5GNbhoHCFUWX-JeZ8Nn_w/view) (дата звернення: 21.06.2024 р.).

29. Першко Г. О. Готовність майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в середовище загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/2284/1/G_Pershko_konf_IPSP.pdf (дата звернення: 10.06.2024 р.)
30. Підготовка майбутніх вихователів ЗДО до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти / Ю. Коробко та ін. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-718-729](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-718-729) (дата звернення: 10.06.2024 р.).
31. Про затвердження стандарту вищої освіти на спеціальність 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки від 21.11.2019 р. № 1456 [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 21.06.2024 р.)
32. Про затвердження стандарту вищої освіти на спеціальність 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки від 29.04.2020 р. № 572 [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> (дата звернення: 21.06.2024)
33. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 6 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.09.2024).
34. Рассказова О. І. Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: теорія та технологія: монографія. Харків: ФОП Шейніна О. В.,

- 2012, 522 с. URL: <http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/1163>
35. Робоча програма навчальної дисципліни «Виховання дітей дошкільного віку з ООП», Криворізький державний педагогічний університет, 2023р. URL: <https://drive.google.com/file/d/1vNaOv8oj9WOW-kMHLloiNYozJFBUBxgA/view> (дата звернення: 21.06.2024 р.)
36. Робоча програма навчальної дисципліни «ІКТ в дошкільній та інклюзивній освіті», Криворізький державний педагогічний університет, 2023р. URL: https://drive.google.com/file/d/1GiXuXcfSUYJVUQASP0xSi2sOHxSqF0_7/view (дата звернення: 21.06.2024 р.)
37. Робоча програма навчальної дисципліни «Організація інклюзивної освіти в ЗДО». Криворізький державний педагогічний університет, 2024р. URL: https://drive.google.com/file/d/13XfJ22WgwRLI5_ISOYuxFn-umE8HPIF6/view (дата звернення: 21.06.2024 р.) 36
38. Робоча програма навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні засади організації інклюзивної освіти», Криворізький державний педагогічний університет, 2024р. URL: <https://drive.google.com/file/d/1y-YOaUtFo1IzKp-xA-F0dJq2d2ra5C-6/view> (дата звернення: 21.06.2024 р.)
39. Середовище, що належить дітям: порадник для педагогів закладів дошкільної освіти / укл. Н. Софій, Ю. Найда. - ЮНІСЕФ, ВФ «Крок за кроком», 2019. 65 с. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/4726/file> (дата звернення: 20.04.2024 р.).
40. Скрипник Т. В. Психолого-педагогічна допомога дітям з аутизмом з урахуванням їхніх особливих освітніх потреб. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2014. Вип. 5. С. 148–157. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2014_5_19

- 41.Скрипник Т. Інклюзивне освітнє середовище. Підтримка дітей з аутизмом у закладі дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2019. № 7. С. 7–11. Режим доступу: <https://dv.in.ua/2019-7/p7>
42. Суятинова К. Є. Безбар'єрність та рівний доступ до освітнього середовища. Еволюційні процеси в галузі дошкільної освіти: інноватика, досягнення, перспективний досвід : зб. матеріалів II Всеукр. Інтернет-конф. викладачів, студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Маріуполь, 30 листопада 2021 р.) / Маріуп. держ. ун-т ; за заг. ред. О. Г. Брежнєвої, С. І. Макаренко. - Маріуполь: МДУ, 2021. С. 157–162. URI: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8504> (дата звернення: 21.04.2024 р.).
43. Талдонова Л. О. Інклюзивна освіта як ознака системи демократичних процесів в освіті [Електронний ресурс]. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2019. № 2. С. 320–330. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp 2019 2 29>
44. Тельна О. А., Маланчій В. О., Дацьо Н. О, Сидорів С. М., Селепій О. Д., Весніна Н. В., Приймак Н. П. Сходинки інклюзії : наук.-практ. посіб. для педагогів, студентів та батьків. (2-ге вид., випр. та доп.). Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2019. - 156 с. Режим доступу: https://www.researchgate.net/profile/Sergiy_Sydoriv2/publication/339137306_SHODINKI_INKLUZII_Posibnik_dla_pedagogiv_studentiv_ta_batkiv/links/5e4082ec458515072d8dcf43/SHODINKI-INKLUZII-Posibnik-dla-pedagogiv-studentiv-ta-batkiv.pdf
45. Трофаїла Н. Д. Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку: автореф. дис. ... канд пед. наук : 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Одеса, 2019. 22 с. URI: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1835/1/Trofaila.pdf>
46. Шевців З. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу: монографія. Київ : Центр учбової літератури,

2017. 384 с. Режим доступу:
https://shron1.chtyvo.org.ua/Shevtsiv_Zoia_Mykhailivna/Profesiina_pidhotovka_maibutnikh_uchyteliv_pochatkovoi_shkoly_do_roboty_v_inkliuzyvnomu_seredovyschi.pdf
47. Шевченко Л., Сорочан М. Підготовка майбутніх вихователів до інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2022. С. 440–450. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-440-450> (дата звернення: 05.04.2024).
48. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2015. 500 с. URI: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/17810>
49. Bondar T., Dobosh O., Aleksandrovich M. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Preschool Education: Global Trends*. 2022. Т. 2. С. 162–188. URL: <https://doi.org/10.31470/2786-703x-2022-2-162-188> (дата звернення: 05.04.2024).
50. Shapochka K., Bürkle N. The specifics of training future educators for work in an inclusive educational environment. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy*. 2020. № 3. С. 118–128. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-3-12> (дата звернення: 03.04.2024).
51. Sukhoviienko N. Pedagogical conditions preparation of educators for professional activity with children of preschool age in inclusive education. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2017. Т. 5, № 4. С. 121–132. URL: <https://doi.org/10.32919/uesit.2017.04.11> (дата звернення: 07.07.2024).

52. Tsehelnik T. M. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF PREPARING FUTURE EDUCATORS FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES IN INCLUSIVE GROUPS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS. *Innovate Pedagogy*. 2022. Т. 1, № 49. С. 152–155. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.31> (дата звернення: 03.04.2024).
53. Zalanovskaya L. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF FORMATION OF TOLERANCE TO WORK IN THE CONDITIONS OF INCLUSIVE EDUCATION. *Psychological journal*. 2019. Т. 23, № 3. С. 180–193. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2019.3.23.12> (дата звернення: 03.04.2024).
54. Chaika V. M., Pysarchuk O. T., Tsehelnik T. M., & Ratushniak N. O. Training of future teachers for work with children under the conditions of preschool inclusive education. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. – 2020. Т. 13 (32). С. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.20952/revtee.v13i32.14943> (дата звернення: 03.04.2024).